

104

Löw Lipót

“A zsidóügyről”

1844–1847

(a) Löw Leopold [Löw Lipót] (1811–1875), “Nyílt levél a zsidó emancipatio ügyében”, *Pesti Hírlap*, 4, no. 357 (1844. június 2), pp. 375–376¹

Ú j a b b k i a d á s o k :

Venetianer Lajos, “Löw Lipót és az emancipáció”, in: *Az Egyenlőség emlékfüzete* (Budapest: *, 1917), pp. 34–40, kül. p. 37 sk.

Kőbányai János, szerk., *Zsidó reformkor* (Budapest: Múlt és Jövő Kiadó, 2000), pp. 28–35

Löw Leopold [Löw Lipót]

(...) Kegyed² zsidóügyről nézeteire kell átmennem, miszerint ti. “a” zsidók vallása nemcsak vallás, hanem politikai organizmus is; hogy a teóriának polgári érvényességet adni nem lehet; hogy ők nemcsak külön vallásos felekezet, hanem külön nép is, mely ezen népiségi különbséget vallástalanná szentelé. Nem hallgathatom el csudálkozásomat, hogy a zsidó népiség réme magát a liberális magyar státusférfit is tévedésbe hozhatá. Igaz ugyan, hogy néhány német tudós zsidókról értekezésében “a zsidók nemzetisége” még nagy szerepet játszik; és mi, zsidók vigasztalást találunk abban, hogy nevezetesen az augsburgi *Allgemeine Zeitung*, mely a zsidók iránt éppen úgy igazságos, mint a magyarok iránt, a “zsidók nemzetisége” argumentumát nagyra veszi, s minden alkalommal sürgeti. De Németországon kívül, és különösen azon országokban, hol igazán szabadelemű intézmények uralkodnak – Észak-Amerika, Angol-, Francia-, Belgium-, s Hollandországban –, a zsidók nemzetiségének árnyéka már rég föl nem idéztetik többé sírjából.

Elfogulatlan keresztény és zsidó írók által már ezerszer bebizonyított, hogy a mostani zsidók nem különös nép (politikai értelemben), hanem csupán *vallásos felekezet*. (...)

Ha a zsidók származásuk- s hason eredetükre nézve *népnek* neveztetnek, az ellen semmi kifogás nem lehet; ha pedig azoknak különös népiség – vagy ha az ellenvetést szorosabban fejezzük ki –, nemzetiség tulajdoníttatik, az bizonyára félreértésen alapszik, s a legtagadhatlanabb tapasztalással nyilvánosan ellenkezik. Mert micsoda elemek képeznek nemzetet, nemzetiséget? – A haza, a nyelv, az alkotmány, saját politikai élet s önállóság, vagy ezekérti küzdelem; ezek a nemzetet s nemzetiséget képező elemek; s hol mindezen elemek hiányzanak, ott a nemzet s nemzetiség fogalma is kétségbe vonhatatlanul hiányzik. De talátnak-e a nemzetiség említett elemei a zsidóknál? Semmiképp sem. A zsidóknak nincs különös országuk, hanem elszórvák ők minden népek között. A zsidóknak nincs különös nyelvök; a héber nyelv azok közt is meghalt, s egész mívelt Európában

¹ Vita Kossuth Lajos Fábrián Gábor cikkéhez fűzött szerkesztői megjegyzésével (#*).

² T. Kossuth.

alig van egy nyelv, melyet a zsidók mint anyanyelvüket nem beszélnek; a zsidóknak nincs különös polgári törvényök, hanem hazájok törvényei nekik is szentek és sérthetlenné; a zsidóknak nincs különös politikai életök s önállásuk, és szándékuk sincs azt valaha elérni. Sőt mindaz, miben egy népnek jelleme s szelleme közönségesen tükrözik – mint a népdalok, néptáncok, népöltözet stb. –, a zsidóknál nincs. Néhány házi szokást – miáltal a családélet ápolatik, s a házi erények, úgymint: bizodalom, szívesség, kölcsönös gyámolítás, jótékonyág, előmozdítatik – senki vétkül nem tulajdoníthatja a zsidóknak. Miben áll tehát a zsidó nemzetiség s népesség fogalma? – Nem volna-e világos, hogy ezen fogalom a zsidókra nézve balvéleményen alapszik, s annak következtében az abból származó ellenvetés egészen alaptalan?

Ha kegyed azt állítja, hogy Mózes nemcsak vallásalkotó volt, hanem polgári törvényhozó is; hogy “Mózes vallása nemcsak vallás, hanem egyszersmind politikai organizmus is”: ezzel kétségkívül a tiszta igazságot fejezik ki; s én azon állításnak ellen nem mondhatok. Valóban igaz s tagadhatlan, hogy Mózes tanítónk tanítmányának két momentuma van: vallási s politikai. Az egyik a másikkal összefüggött, az igaz; de úgy függött össze, mikint a lélek összefüggésben van a testtel. Mózes polgári organizmusa tanítmányának teste, annak lelke pedig a vallás, azaz: a hit- s erkölcsstan. A test már régóta halva s eltemetve van; s őszintén vallom meg, hogy nem hiszem e testnek valahai feltámadását; de a lélek mint testtől független, a testet túlélő lény, mai napig él, és – meggyőződésünk szerint – halhatatlanul él. Ha tehát folytatván, azt állítják, hogy *Mózes vallása státusalkotmány*, valóságos országlási rendszer, mégpedig teokráciai országlási rendszer: nekem az előadottak szerint ezen állításnak ellent kell mondanom.

(...)

Mózes polgári s teokráciai törvényei, melyek természetük szerint csak Palesztinára és az áldozási kultuszra valának irányozva, a jeruzsálemi templom elromlása s a zsidó státusalkotmány elenyészte után, éppen ezen elromlás s elenyészés következtében eltöröltettek. Efféle rendelkezésekhez tartoznak: az áldozatok (a mostani zsidó istenszolgálatban semmi áldozat nem használtatik), a levitikai tisztulásróli ceremóniák, a papi adományok, az elengedés és jubileum éve, a menedékvárosok, a hadi, földművészi s kriminális rendelkezések, az örökjog és különféle más hasonló törvények, melyek Mózes polgári s teokráciai törvényhozását alakítják. Mindezen törvények, miken Mózes státusalkotmánya alapult, már ezelőtt tizennyolc századdal a régi rabbik vagy zsidó tanítók által, kik időjüket jobban értették, mint sok mostani rabbi, eltöröltettek; mind e törvények nyomtalanul múltak el, s a mostani zsidóság legnagyobb részénél egészen ismeretlenek: ki akarná tehát állítani, hogy Mózes politikai organizmusa mai napig is uralkodik a zsidók között? Miben állana azon organizmus, melynek orgánuma nincs? (...)

Tudom ugyan, hogy gyakran hivatkoznak a tiltott ételekróli rendelkezésekre, állítván, hogy e rendelkezések csupán Palesztina klímájára voltak irányozva, s mégis az európai zsidóságtól most is fenntartatnak. Arra nézve meg kell jegyeznem, hogy az ételekróli rendelkezéseket a mostani zsidóság egy része is csak keleti klímával s a régi zsidó alkotmánnyal tartja összhangzóknak, s azért korunkban e rendelkezéseket eltöröltetteknek tekinti. A zsidóság más része pedig azt tartja, hogy a tiltott ételekróli szabályok – mint erénygyakorlati (aszketikus) segédeszközül szolgáló

megszorítások – a zsidókra általában hasznos befolyást gyakorolnak, hogy azokból származik a zsidók ismeretes mértékletessége, önmegtartóztatása, józansága; és ezért e vélemény követői időnkben is alávetik magokat ezen megszorításoknak. De akárhogy legyen e dolog, mindenesetre nem tagadhatni, hogy az ételekről törvények egészen s minden tekintetben ártatlanok, és hogy tökéletesen közömbös lehet a státusnak, ha vajon a zsidó eszik-e disznóhúst vagy sem? Vagy gondolná-e Ön, hogy p. o. Mendelssohn³ nem volna-e méltó a polgári jogra, mivel disznóhúst sohasem evett, s hogy az aljas pesti hajhász e jogra méltóbb, mivel sódort eszik? Mit a státus részben kívánhat, egyedül az lehet, *hogy minden collisió esetében a polgári kötelesség – minden kivétel nélkül – teljesíttessék*; és hogy az a zsidók részéről valóban történik, p. o. a katonáknál, eléggé tudva van. Valóban sem az ételekről korlátozások, sem a szombat nem akadályozza a zsidókat a polgári kötelességek teljesítésében. Mindazon országokban, hol emancipálva vannak, az emancipációra méltóknak mutatkoztak. (...)

Valóban féle, hogy most már kimerítém kegyed türelmét. De mégis bátorkodom kegyed synedrium-indítványa körüli igénytelen nézetemet kinyilatkoztatni. Arra nézve meg kell vallanom, hogy mi zsidók is a synedrium tartását buzgón kívánjuk; és pedig nem polgári – mivel e tekintetben a synedrium más országok tapasztalása és példája szerint nem szükséges –, hanem vallásbeli s általános műveltségi szempontból, mert mi reméljük, hogy egy synedrium által zsinagógáink, iskoláink s közönségi szerkezetünk egyformán s korszerű módon alakulnának át. Vannak ugyan köztünk – valamint általában minden emberi körben – olyanok, kik a tespedést szeretik, a haladást és korszerű reformot véteknék tartják, s kiknek elve: mindennek változatlanul a régienél maradni! És mivel én hibáinkat korántsem akarom titkolni, nyíltszívéleg meg kell vallanom, hogy a magyarországi rabbik nagyobb része – nem rosszakaratból, hanem csupán tudatlanságból – a tespedés iskolájához tartozik. Oly rabbik – ezt a “hitsorsosaik javát szívükön viselő zsidók” nem tagadják – oly rabbik, mondom, korunk szükségeit nem méltatják, s az ízetlen, magukat kiélt formák korszerű átalakulásának mind a zsinagógában, mind az iskolában, csupa műveltség hiányából, konokul ellenszegülnek. Ha tehát kormányunk synedrium megtartását parancsolni méltóztatnék – és a kormány parancsolatja nélkül a synedrium csupa lehetetlenség –, akkor hasznos, sőt multhatatlan volna, hogy vallásbeli szerkezetünkénél fogva nemcsak rabbik, hanem más művelt zsidó teológusok is a synedrium tanácskozásai határozataiban részesüljenek. De mivel alig remélhető, hogy a synedrium indítványa már most megvalósuland, mindenekelőtt kívánatos, hogy a magyar zsidóság saját költségére Semináriumot alapítson, hol a jövő rabbik korszerű módon neveltessenek, s nemcsak teológikai műveltséget érjenek el, hanem főképen a honi nyelvnek teljes birtokába is jöjjenek. Ezen rendszabás kétségkívül legszebb gyümölcsöt hozna, s ha kegyed ismeretes emberszeretete s hazafiságánál fogva megengedné, hogy a rabbi-seminárium alapítása végett becses lapjaiban aláírás nyitassék, bizonyára mi zsidók ezen jótéteményt buzgó hálával ismernők meg, és eképen a synedrium alapos módon készülne elő.

³ Moses Mendelssohn (1729–1786).

Ami pedig végtére a vegyes házasságokat illeti, eléggé tudva van a történetből, miképp azok nem a zsinagóga, hanem az egyház részéről tiltottak el. Várjuk el tehát, mit harozand századunkban ezen ügy felett az egyház. Északamerikában a keresztények és zsidók közti házasságok nem nagyon ritkák, de véleményem szerint az emancipáció előtt, könnyen átlátható okokból, efféle házasságoknak alig lesz helyük; az emancipáció után pedig a zsidó papok a vegyes házasságokat korántsem akadályozandják.

Fogadja ön stb.

Kelt Nagykanizsán, máj. 23. 1844.

Lőw Leopold főrabbi.

(b) Lőw Lipót

Magyar rabbik nyilatkozata (Tervezet)

1847. június 22

Ú j a b b k i a d á s o k :

Zeller Árpád, *A magyar egyházpolitika, I: 1847–1871* (Budapest: Boruth E. könyvnyomdája, 1894), pp. 3–4

Venetianer Lajos, *A zsidóság szervezete az európai államokban* (Az Izr. Magyar Irodalmi Társulat kiadványai, 16) (Budapest, 1901), pp. 490–491

Venetianer Lajos, *A magyar zsidóság története, különös tekintettel gazdasági és művelődési fejlődésére a XIX. században* (1922; második, rövidített kiadás, Budapest: Könyvértékesítő Vállalat, 1986), pp. 156–157

Gonda László, *A zsidóság Magyarországon, 1526–1945* (Budapest: Századvég Kiadó, 1992), p. 80

Strbik Andrea, *Chorin Áron héber értekezései: a "testvér" és a "felebarát" a Davar be-itto című munkájában* (Szakdolgozat, MS, Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem, 1996), p. 46

Mi alulírt magyar rabbik, szent vallásunkkal összhangzólag, ezennel ünnepélyesen nyilatkoztatjuk:

1. Minden felebaráti kötelességek, melyek szent irományainkban taníttatnak, nemcsak izraeliták, hanem egyenlőképpen minden nem izraelita iránt is szentül teljesítendő; mert mi minden embert, akármi vallást kövessen, valódi felebarátunknak tartunk.

2. Magyarországot valóságos és egyedüli hazánknak elismervén, azon leszünk, hogy irántai szeretetet s nemzetiségeérti buzgalmat becsepegtessünk híveink szívébe.

3. A népmívelődés becsét méltányolván, minden lelkeszi befolyásunkat arra fordítandjuk, hogy községünk kebelében jó és célszerű népiskolák alakuljanak.

4. Mindent, ami casuisticai munkáinkban a *mondottakkal* meg nem egyezik, elavultnak és érvénytelennek nyilatkoztatván, minden tőlünk kitelhető módon törekedendünk, hogy előadott elveink mind élő szó, mind írandó s általunk helybenhagyandó tankönyvek által terjesztessenek népünk között.

E javaslatok valósulása nyomán mindenki nyer. Nyer a kormány értelmes s mívelt alattvalókat; nyer a haza becsületes fiaikat; nyert a nemzetiség lelkes s buzgó ápolókat; s nyerjük mi magunk lelkiismeretünk békéjét, istenünk tetszését s azon

méltánylást, minélfogva a zsidókérdés nem lesz többé hasonló Penelope ruhájához,
mely ma szövetik, hogy holnap fölbontassék!

Löw Lipót